

سامانه‌ای برای جلوگیری از تقلب‌های علمی؛

پارادوکس همانندجویی / اجرای قانون اسیر زنجیر بی قانونی

نبود زیرساخت مناسب، نظارت ناکافی استادان و دانشگاه‌ها و همچنین برخورد نکردن قاطعانه قانون با تخلف در پایان‌نامه‌های دانشجویان را می‌توان عواملی برای ناکامی سامانه همانندجو در نظر گرفت.

به گزارش خبرنگار گروه دانشگاه ایسکانیوز، فرقی نمی‌کند استاد باشید یا دانشجو؛ شاید هم تنها به اخبار حوزه علمی علاقه‌مند باشید. به هر حال ممکن است نام سامانه همانندجو به گوشتان خورده باشد. منظور همان سامانه‌ای است که می‌تواند متقلبان را در نوشتن پایان‌نامه و رساله‌ها می‌گیرد و مطالب افراد را با یکدیگر مطابقت می‌دهد.

۲۰ آذرماه ۹۵ بود که محمد فرهادی وزیر علوم وقت، در نخستین نشست علمی ارتقای سلامت اداری از سامانه همانندجو رونمایی کرد. این سامانه توسط پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات یا همان ایرانداک راه‌اندازی شده است، هدف راه‌اندازی سامانه همانندجو اجرای سیاست‌های کلی علم و فناوری در پاسخگویی به جامعه علمی در راستای گسترش اخلاق علمی و حمایت از مالکیت فکری و معنوی بوده است.

همانندجو چیست؟

در صفحه ابتدایی سامانه، همانندجو وسیله‌ای در راستای پیشگیری از دستبردهای علمی در تدوین مقالات، رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها معرفی شده است که استادان و دانشگاه‌ها می‌توانند با کمک آن، در میان متن کامل پایان‌نامه‌های موجود در ایرانداک را به طور خودکار جست‌وجو کرده و نوشته‌های همانند را بازیابی کرده و نمایش می‌دهد.

در تبصره ۹ قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی مصوب ۳۱ مرداد ۱۳۹۶ مجلس شورای اسلامی کاربرد سامانه همانندجو برای پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در تمامی موسسات الزامی اعلام شده است. پژوهشگران، استادان و دانشجویان می‌توانند عضو این سامانه شده و با بارگذاری مطالب، نتیجه همانندجویی پژوهش خود را مشاهده کنند.

از طرفی اداره کل امور دانش‌آموختگان سازمان امور دانشجویان در ۲۷ خرداد با صدور اطلاعیه‌ای اعلام کرد که تمام پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و مقالات دانش‌آموختگان خارج از کشور که به زبان فارسی و دیگر زبان‌های زنده دنیا تالیف و تدوین شده‌اند به هنگام ارائه جهت ارزشیابی مدارک تحصیلی، همانندجویی شده و مطابق با آیین‌نامه مصوب دولت با متخلفان برخورد می‌شود.

با اینکه بارگذاری مطلب در سامانه همانندجو الزامی شده و به راحتی دست افرادی که کپی‌کاری را چاشنی پایان‌نامه و رساله خود کرده‌اند، رو می‌شود؛ اما گویی برخی از دانشجویان از همانندجویی مطلبشان واهمه‌ای ندارند و با چند مطلب از پایان‌نامه‌های مرتبط با موضوع خود، رساله می‌نویسند، برخی هم نوشتن پایان‌نامه را به مراکز غیرقانونی واگذار می‌کنند، بی‌آنکه خبر داشته باشند مطالب استفاده شده در رساله‌شان ممکن است با پایان‌نامه دانشجویی دیگر بی‌شبهت نباشد. تمامی این موارد به کنار، موضوع مهم‌تر این است که استادان متوجه این همپوشانی مطالب نمی‌شوند.

پایان نامه‌ها با موضوع محرمانه در ایرانداک ثبت می‌شوند؟

منصور غلامی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در حاشیه کارگاه بین‌المللی سیاست‌گذاری ترویج علم، فناوری و نوآوری با اشاره به کارکرد سامانه همانندجو گفت: مرکز ایرانداک دارای سامانه مشابه‌یابی یا همانندجو است که متن مقالات و پایان‌نامه‌ها در آن قرار می‌گیرند، از این رو بررسی بخش‌های مشابه در پایان‌نامه در این سامانه به راحتی صورت می‌گیرد.

به گفته وی، هر گونه تشابه و تقلبی که در پایان‌نامه‌ها وجود داشته باشد، اگر به صورت غیرقانونی و به صورت تخلف استفاده شده باشد، حتماً به آن رسیدگی خواهد شد.

اگر ثبت تمامی پایان‌نامه‌ها در سامانه ایرانداک الزامی است، تکلیف پایان‌نامه‌ها و پژوهش‌های با موضوع محرمانه چه می‌شود؟ غلامی این سوال را این‌گونه پاسخ داد: مقاله‌هایی که دستاوردهای‌شان محرمانه است یا یک یافته علمی جدید است که محققان قصد ندارند، آن را علنی کنند، وارد ایرانداک نمی‌شوند؛ البته تعدادشان هم محدود است. دستاوردهای محرمانه می‌توانند به طور دائمی محرمانه بمانند تا زمانی که قانون اجازه انتشار آن را بدهد.

هم‌پوشانی ۸۰ درصدی پایان‌نامه‌ها در سامانه همانندجو!

جالب آنجاست که رئیس مرکز تحقیقات علمی سیاست کشور میزان هم‌پوشانی برخی پایان‌نامه‌ها در سامانه همانندجو را تا ۸۰ درصد اعلام کرده است. وی در گفت‌وگو با خبرنگار گروه دانشگاه ایسکانیوز این آمار را اعلام کرده است. احمدی از زمان تصویب قانون تقلب علمی در مجلس شورای اسلامی یاد و عنوان کرد که در حاشیه همان جلسه، از سامانه همانندجو به عنوان ابزار نیز یاد شده است و دانشگاه‌ها و مراکز علمی مکلف شدند در مرحله ثبت پروپوزال و دفاع از پایان‌نامه از این سامانه استفاده کنند.

وی معتقد است میزان موثر بودن سامانه همانندجو در راستای جلوگیری از تقلب‌های علمی، به میزان دقت و پیشرفتگی نرم افزار و رعایت قانون بستگی دارد و این نرم افزار نشان می‌دهد در اثر دانشجو تا چه اندازه‌ای از جملات و کلمه‌های تکراری استفاده شده است.

هم‌پوشانی مطالب تا چه اندازه‌ای مجاز است؟

طبیعتاً برخی از تعاریف و استانداردهای جهانی غیرقابل تغییر هستند و نمی‌توان در اصل موضوع تغییری ایجاد کرد. حال این سوال مطرح

درصد کمی از هم‌پوشانی مطالب در پایان‌نامه‌های دانشجویان قابل پذیرش است؛ اما اگر هم‌پوشانی از یک اندازه مشخصی فراتر رود، قابل پذیرش نیست و باید الزامات مشخصی برای آن در نظر گرفته شود.

می‌شود که دانشجویان در صورت استفاده از این تعاریف در پایان‌نامه‌های خود به عنوان متخلف شناخته می‌شوند؟ سامانه همانندجو برای هم‌پوشانی برخی مفاهیم استتفا قائل می‌شود؟ احمدی در این باره به ایسکانیوز گفت: درصد کمی از هم‌پوشانی مطالب در پایان‌نامه‌های

دانشجویان قابل پذیرش است؛ اما اگر هم‌پوشانی از یک اندازه مشخصی فراتر رود، قابل پذیرش نیست و باید الزامات مشخصی برای آن در نظر گرفته شود. به عنوان مثال پایان‌نامه‌ای برای این سامانه ارسال می‌شود که ۶۰ درصد آن با مقالات و مطالب دیگر هم‌پوشانی دارد، طبیعتاً این موارد قابل پذیرش نخواهد بود.

دانشگاه، دانشجویان متقلب را تنبیه می‌کند؟

میزان هم‌پوشانی برخی پایان‌نامه‌ها به ۸۰ درصد نیز می‌رسد! این آماری است که وحید احمدی رئیس مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور اعلام کرده است؛ یعنی عملاً تنها ۲۰ درصد پایان‌نامه توسط دانشجو نوشته شده و باقی آن کپی است. وی معتقد است در این زمینه باید این موارد بررسی شود که آیا استاد مربوطه متوجه این هم‌پوشانی نشده است؟ آیا دانشگاهی که فهمیده تقلب علمی در مقاله‌های دانشجویان صورت گرفته، اقدامی برای مقابله با آن در نظر گرفته است؟

احمدی در راستای جلوگیری از هم‌پوشانی‌های مطالب در سامانه همانندجو معتقد است نظارت‌ها در حوزه هم‌پوشانی مطالب در پایان‌نامه‌ها و مقالات دانشجویی بیشتر و اجرا شدن قوانین در این زمینه نیز با جدیت دنبال شود.

همانندجو نظارت کند؛ قانون با متخلفان مقابله کند

رئیس مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور در چند سطر فوق از وجود قانون در زمینه مقابله با تقلب‌های صورت گرفته در پایان‌نامه‌ها یاد کرد؛ از طرفی پروین پرتوی عضو هیئت علمی دانشگاه هنر نیز بر لزوم اجرای قانون برای مقابله بر تقلب‌های علمی تاکید می‌کند. وی معتقد است مکانیزم‌های اجرایی سامانه همانندجو هنوز چندان شفاف نیست.

به اعتقاد وی، سامانه همانندجو تبدیل به یک سامانه نظارتی و پایش شده است، مراحل بعدی باید پس از صورت گرفتن تخلف علمی توسط قانون تعیین شود، زمانی که می‌گوید در صورت احراز تخلف علمی دانشجو، مدرک وی ابطال خواهد شد، باید مصوبه قانونی برای آن وجود داشته باشد که ضمانت اجرا پیدا کند.

عدم توازن نسبت استاد و دانشجو در دانشگاه‌ها، منجر می‌شود استادان توجه کافی به پایان‌نامه‌های دانشجویان نداشته باشند. استادان دانشگاه برای جلوگیری از تقلب علمی موظف هستند که متن پایان‌نامه‌های دانشجویان را از طریق سامانه همانندجو بررسی و میزان هم‌پوشانی آن با سایر مطالب مورد بازبینی قرار گیرد. همچنین دانشگاه نیز موظف است بر اساس گزارش‌های دریافتی از سامانه همانندجو، اصالت محتوای پایان‌نامه دانشجویان را بررسی کند.

از طرفی در صورت محرز شدن تقلب از سوی دانشجو، باید قانونی وجود داشته باشد تا با دانشجو، استاد و در مرحله بعدی دانشگاهی که دچار تخلف شده‌اند، برخورد کند.

کارکرد سامانه همانندجو بر کسی پوشیده نیست، با وجود این شاهد هم‌پوشانی مطالب مقالات و پایان‌نامه و به عبارت دیگر تقلب علمی هستیم، در درجه اول باید زیرساخت‌های این سامانه بررسی شود، در درجه دوم باید قوانین نظارتی استادان و دانشگاه بازنگری شده و با جدیت بیشتری پیگیری شود. در گام آخر نیز باید قوانین نظارتی در راستای مقابله با تخلف‌های علمی توسط مراجع مربوطه با جدیت دنبال شود.

انتهای پیام /